
TANITMALAR... TANITMALAR... TANITMALAR

Dr. Öcal Oğuz, **Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları**, Akçağ, Ankara 2000, 144 s.

Türk milletinin tarihi kadar edebiyatı da oldukça köklü ve zengin bir yapıdadır. Sözlü edebiyat geleneğinin başlangıçtan günümüze geçirmiş olduğu gelişim süreci ve bu süreç içerisinde ortaya konulan ürünler, son yüzyıl içerisinde belirli bir bilimsel düzlemde çeşitli yöntemler ışığında araştırılmıştır. Sosyal bilimlerin diğer pek çok şubesi gibi folklor da sahasının ve araştırma yöntemlerinin tespiti açısından gelişen ve dolayısıyla değişen şartlar içinde sürekli olarak yeni arayışlar içerisine girmiştir. Türk folklor araştırmacıları da evrensel ölçütlerde ortaya konulan folklor araştırma yöntemlerini benimsemişler, araştırmalarını bu yöntemler ışığında gerçekleştirmişlerdir. Bu kuramlar arasında bilhassa Tarihi-Coğrafi FİN Kuramı, Antropolojik Kuram, Yapısalcı Kuram ve Psikoanalitik Kuram yer almıştır. Söz konusu kuramların araştırma teknikleri, bu kuramların genel kabulleri çerçevesinde belirlenmiştir. Yine bu kuramlar, Anadolu merkezli folklor araştırmalarında sıkça tercih edilmişlerdir. Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığına kavuşan Türk topluluklarının folklorlarıyla ilgili çalışmaların başlamasıyla birlikte Türk folklor araştırmalarıyla ilgili yeni yöntem araştırmaları zarureti doğmuştur. Zira dar alan üzerinden yapılan lokal değerlendirmeler sırasında kullanılan kriterler, sahanın ve dolayısıyla malzemeye ait "eş" ve "benzer metin"lerin çoğalmasıyla birlikte geçerliliklerini büyük ölçüde yitirmişlerdir. Bu durum karşısında Türk

folklor araştırmacıları, çoğunluğu daha önceki kuramlarda olduğu batı kaynaklı olan bazı yeni yöntemleri Türk folklor camiasına çeviriler yoluyla tanıtmaya başlamışlardır. Metin Ergun, Metin Ekici, Özkul Çobanoğlu gibi araştırmacıların konuyla ilgili önemli tespitlerde buldukları unutulmamalıdır¹.

Türk dünyası folklor araştırmalarında yöntem sorunları üzerinde duran bir diğer araştırmacı Doç. Dr. Öcal Oğuz'dur. Araştırmacı yayımlamış olduğu son kitabında Türk dünyası folklor araştırmalarının kuramsal sorunları ile ilgili daha önce çeşitli sempozyumlarda ve bilimsel yayın organlarında yer almış olan yazılarını bir araya getirmiştir. Çalışmada on dört makale yer almaktadır. Bu makalelerin isimleri şöyledir:

- 1) Türk Dünyası Folklorunda Yeni Yöntem Arayışları
- 2) Türk Halkbilimi Çalışmalarında Eş Metin (Varyant) ve Benzer Metin (Versiyon) Sorunu
- 3) Metin ve Anlatım Ortamı Merkezli Kuramların Türk Halkbilimi Çalışmalarına Uygulanması Üzerine Bazı Dikkatler
- 4) Dede Korkut Kitabı'nda Anlatım Ortamı İçinde Ozan
- 5) Folklorlarda Yeni Yöntemler ve Köroğlu
- 6) Destandan Hikâyeye Bozkır Medeniyetinden Yerleşik Medeniyete Geçiş Açısından Manas
- 7) Nasreddin Hoca: İki Yaklaşım, Bir Problem

8) Nasreddin Hoca Fıkralarında “Varyant” Sorunu

9) Bir Sosyal Çevrenin Mensubu Olarak Yunus Emre

10) Folklorde Yeni Yöntemler ve Âşık Edebiyatı

11) Bektaşilik Anlatım Ortamında Halk Şiiri

12) Halk Şiirine Yansıyan Osmanlı İmajının Anlatım Ortamı Çözümlemesi

13) Yozgat'ta şehirleşme ve Âşık Edebiyatı

14) Boz Atlı Hızır ve Ren Geyikli Noel Baba İkileminde Türklerde Yılbaşı ve Bir Yaklaşım Denemesi

Araştırmacı bu yazılarından bilhassa ilk üçünde Türk dünyası folklor araştırmalarının güncel sorunlarıyla ilgili teorik yaklaşımları irdelemiştir. Daha önce isimleri anılan kuramlara ait terminoloji problemlerine ve bu problemlerden kaynaklanan yaklaşım sorunlarına temas etmiştir. Oğuz, “paylaşıcı/ayrıştırıcı” yaklaşımlar yerine “bütüncül” yaklaşımların Türk dünyası folklor araştırmalarının gelişmesinde önemli tesirler icra edeceği düşüncesini işlemiştir.

Çalışmada yer alan diğer yazılarda da ilk üç makalede yer alan görüş ve düşüncelerin ifadesinin yanı sıra bu görüşlerin Köroğlu, Manas, Nasreddin Hoca gibi tiplerle “Ozan” terimi üzerinde örneklediği dikkati çekmektedir. Çalışma bu

yapısı itibariyle folklor araştırmalarına yeni yöntemleri konusunda hem teoriye hem de uygulamaya dönük örnekler vermesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Ayrıca bu makalelerde Türk topluluklarının inanç ve gelenek bağlamındaki uygulamalarına dönük popüler konular üzerinde de durulmuştur (Bilhassa on dördüncü makale).

Öcal Oğuz, bu görüşleri ile folklor araştırmalarına gönül veren uzman ve genç araştırmacılara oldukça önemli bir malzeme sağlamıştır. Türk dünyası folklor araştırmalarında yöntem sorunları üzerinde daha söylenecek çok şey olduğundan şüphemiz yoktur; ancak başlangıç mahiyetindeki bu çalışmanın önemli köşe taşlarından birini oluşturduğu açıktır.

¹ Metin Ergun, *Mukayeseli Türk Dünyası Folklor Araştırmalarında Karşılaşılabilecek Bazı Problemler*, **Milli Folklor**, S. 7, 1995, s. 14-16; Metin Ekici, *Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (text), Doku (tekture) ve Sosyal Çevre ve Şartlar(Kontekst) İlişkisinin Önemi*, **Milli Folklor**, S. 39, 1998, s. 25-34; Özkul Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara 1999.

(**Mustafa AÇA**, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi)

Dr. Mustafa GÜNEŞ, **Eşrefoğlu Rûmî Divânı**, Ankara 2000.

XV. yüzyıl Tasavvufi Halk Edebiyatı'nın önemli eserlerinden biri de Eşrefoğlu Abdullah-ı Rûmî'nin divanıdır.

Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi Dr. Mustafa GÜNEŞ tarafından Osmanlı Devleti'nin 700. kuruluş yıldönümüne armağan olarak hazırla-

nan Eşrefoğlu Rûmî Divânı/İnceleme-Karşılaştırmalı Metin, Ankara 2000 adlı eser, İznik Belediyesi'nin katkılarıyla yayımlanmıştır.

Mısır'dan Anadolu'ya gelmiş bir aileden olan Abdullah, ailesi Anadolu'ya yerleştiği için Rûmî adını almıştır. Büyük babası Muhammed, babası Eşref

Bey'dir. İlk öğrenimini İznik'te tamamlamış olan Abdullah, kalan öğrenimini Bursa'da Çelebi Sultan Mehmed Han Medresesi'nde yapmıştır. Bursalı Abdal Muhammed ile tanışınca tasavvuf ile ilgilenmeye başlamıştır. Daha sonra Emir Sultan'ın tavsiyesine uyarak Ankara'ya giden Eşrefoğlu, orada Hacı Bayram Veli'ye bağlanmış, hatta onun kızı ile evlenmiştir. Suriye'nin Hama şehrine gitmiş, dönüşünde Kâdiriye tarikatının Eşrefiye kolunu kurarak halkı dini sohbetleriyle aydınlatmıştır. Bu sebeple O'na pîr-î sâni denilmiştir.¹

Eşrefoğlu Rûmî edebi kişiliğinden ziyade tasavvufî tarafıyla daha çok tanınmış ve sevilmiştir. Samimi, içten, lirik şiirlerinin bulunduğu divanındaki dili dönemine göre oldukça sade ve akıcıdır.

Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı'nın tenkitli metnini araştırma-inceleme konusu olarak seçen Dr. Mustafa GÜNEŞ, bu bilimsel çalışmasını Ankara ve İstanbul Kütüphaneleri'ndeki yazma eserlerden beş nüshasını birbiriyle mukayese ederek (XV+494s.) hacmindeki kıymetli yayını meydana getirmiştir.

Üzerinde titizlikle durularak hazırlanan bu eserin içinde geçen âyet ve hadisleri, yeni harflerle verilerek, dipnotlarında gösterilmiştir.

Eski Anadolu Türkçesi'nin karakteristik bir örneği olan Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı'nın (ss. 1-124) başlangıcında eserin içinde geçen dinî ve tasavvufî unsurlar açıklanarak geçtiği yerler belirtilmiştir.

Yer yer arkaik kelimelerin de bulunduğu adı geçen eserde:

I. Dini unsurların A. İtikat alt başlığı içerisinde Allah, Melekler, Kitaplar, Peygamberler, Ahiretle İlgili Mefhumlar (ss.1-39), B. İbadet başlığı (ss.40-43), C. Âyet ve Hadisler (ss.44-47), Ç. Diğer di-

ni mefhumlar (ss.47-54), D. Dinlerle ilgili mefhumlar (ss. 54-62), E. Dini Şahsiyetler (ss. 63-64), F. Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler (ss. 64-69);

II. Tasavvufî Unsurların alt başlıkları A. Vahdet-i Vücut (ss. 73-78), B. Aşk (ss. 78-91), C. Bezm-i Ezel (ss.92-93); D. Bazı Tasavvufî Mertebeler ve Kavramlar başlığı altında sabır, riyâzet-mücâhede, kanaat, halvet, uzlet, zikir, tevbe, Ene'l-Hak, fenâ-bekâ, cem, sekr, sahv (ss.93-114), E. Tarikatle İlgili Bazı Mefhumlar içerisinde mürşid (şeyh), mürid (derviş) (ss.103-114), F. Divanda Geçen Ünlü Mutasavvıflar olarak İbrahim Ethem, Hallac-ı Mansûr, Abdulkadir Geylânî (ss.119-124) gibi dinî şahsiyetlerin özellikleri, geçtiği şiirlerle yer verilmiştir.

Eşrefoğlu Rûmî'nin bilimsel çalışma konusu yapılan bu Dîvân'ı elif, be... harf sırasına göre düzenlenmiş olup içerisinde 145 gazel, kaside ile bir mesnevi, yedi pendnâme beş rûbâî... vb. şekil ve türlerine yer verilmiş olup aruz vezni ile yazılan şiirlerin kalıpları manzûmelerin başında gösterilirken vezinleri hakkında bilgi verilmeyen manzûmelerin hece ölçüsüyle yazıldığı görülmektedir. (ss.125-490)

Sayın Dr. Mustafa GÜNEŞ'i, bilim âlemine kazandırdığı bu eserinden dolayı kutlar, bundan sonraki çalışmalarında başarılar dileriz.

Notlar

¹ Necla PEKOLCAY, İslamî Türk Edebiyatı, C.1, İstanbul 1981, s.208.

(Yrd. Doç. Dr. G. Tarıman
CENİKOĞLU, D.P.Ü. Fen-Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü Öğretim Üyesi)